

ÚVODNÍ SLOVO

V roce 2019 se prof. JUDr. Irena Pelikánová, DrSc., a prof. JUDr. Stanislava Černá, CSc., dožívají téhož významného jubilea. Na jejich počest i oslavu jsme připravili vydání této dvousvazkové kolektivní monografie *Rekodifikace obchodního práva – 5 let poté*.

Jde o počín v několika ohledech jedinečný. Předně jsme stáli před volbou, jak monografii koncipovat. Nebylo sporu o tom, že si obě profesorky jako přední představitelky české komercialistiky zaslouhují k takovému jubileu poctu a že by ji obě měly obdržet. Otázka zněla, jak k ní přistoupit. Po delším zvažování jsme se rozhodli připravit pro obě dámy společnou monografii. Důvod byl prostý. V dnešním světě, kdy čas představuje jeden z nejcennějších statků, jsme-li v produktivním věku, jsme se obávali, aby prosba o dva příspěvky do samostatných poct nepřesáhla síly a možnosti přispěvatelů i editorů. Před konkurencí jsme tak raději upřednostnili spolupráci a před nejistou kvantitou kvalitu. Každý z autorů proto svým jedním textem přispívá oběma jubilantkám.

Rovněž jsme si vytkli za cíl, aby monografie jubilantky potěšila nejen svým vzhledem, příp. rozsahem, nýbrž i obsahem, aby se četla a myšlenky v ní obsažené citovaly. Jako zastřešující téma jsme proto zvolili obchodní právo s důrazem na jeho poslední vývoj po rekodifikaci soukromého práva.

Zároveň jsme však oslavenkyně nechtěli připravit o to, aby jejich jména byla samostatně uvedena na deskách knihy. Tak se zrodil nápad jediné monografie složené ze dvou svazků, z nichž každý bude jmenovitě dedikován (v abecedním pořadí) jedné z jubilantek. První svazek profesorce Černé, svazek druhý profesorce Pelikánové. Přes toto rozdělení tvoří oba svazky nedílný celek. Autoři nemohli přispět dvěma texty ani si nemohli zvolit, do kterého svazku jejich rukopis zařadíme. Rozdělení příspěvků jsme provedli tematicky tak, aby pokrylo všechny zkoumané aspekty obchodního práva od historických a teoretických základů až po otázky významné nejen pro obchodní právo, nýbrž i pro jiné právní obory.

Předkládaná kolektivní monografie však nevybočuje jen svým pojetím, nýbrž i tím, že s jejím vydáním je spojena odborná konference uspořádaná na počest obou jubilantek. Za výjimečné konečně pokládáme i to, že na přípravě monografie i konference se podíleli všichni členové katedry obchodního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy, kteří se věnují výuce obchodního práva.

Chtěli bychom na tomto místě znovu co nejsrdečněji poděkovat všem autorům za jejich příspěvky. K poctě oslavenkyň vzniklo celkem 85 statí od 94 gratulantů. Poděkování si zaslouží rovněž péče, jakou přípravě monografie věnovalo nakladatelství, zejména Mgr. Lucie Horáčková.

Editoři

SLOVO DĚKANA

Je mi velkou ctí a zároveň potěšením, že mohu alespoň úvodním slovem přispět do publikace připravované na počest významných životních jubileí Stanislavy Černé a Ireny Pelikánové. Stanislava Černá a Irena Pelikánová jsou jako profesorky obchodního práva úzce spojeny s Právnickou fakultou Univerzity Karlovy. Jako jejím současnému děkanovi mi tímto dovoluji říci o oslavenkyních a jejich vztahu k fakultě pár slov.

Stanislava Černá a Irena Pelikánová vystudovaly Právnickou fakultu Univerzity Karlovy v 70. letech, a jedná se tedy o jejich *alma mater*. Irena Pelikánová promovala v roce 1972 a Stanislava Černá o rok později. Na fakultě poté získaly i titul JUDr.

Irena Pelikánová po krátké praxi čekatelky na obvodní prokuratury na Praze 4 nastoupila 1. 5. 1973 na interní aspiranturu v oboru hospodářského práva. Zkoušky tzv. aspirantského minima složila již v říjnu 1974 a zapojila se i do výuky seminářů (o výuku projevila zájem již v době studia jako pomocná vědecká síla). Po mateřské dovolené obhájila práci na téma „Hospodářské právo a jeho využívání při řízení dodavatelsko-odběratelských vztahů“. Dne 3. 5. 1977 se schůze katedry hospodářského, zemědělsko-družstevního a pracovního práva kladně vyjádřila k její žádosti o přijetí do pracovního poměru a tehdejší děkan V. Delong rozhodl 11. 11. 1977 o jejím přijetí do zaměstnání na fakultě.

Politické poměry jí nicméně znemožnily se habilitovat, a k tomuto kroku tak mohla přistoupit až po roce 1989. V roce 1990 se stala nejprve docentkou hospodářského práva a s účinností od 1. 12. 1993 byla prezidentem Václavem Havlem jmenována profesorkou nově vzniklého oboru obchodní právo. Na koncepci jeho výuky se významně podílela a pro fakultu rovněž zprostředkovala navázání zahraniční spolupráce, zejména ve frankofonní oblasti. V roce 2001 jí byl Akademií věd udělen i nejvyšší vědecký titul doktora věd v oboru obchodní a finanční právo. Na katedře obchodního práva působila alespoň na částečný úvazek i v době, kdy byla v roce 1999 jmenována členkou prezidia Komise pro cenné papíry, jakož i poté co byla na základě nominace podpořené tehdejším vedením fakulty v roce 2004 jmenována soudkyní Soudu (Tribunálu) prvního stupně Evropské unie, kde působí dodnes. Přes velké pracovní vytížení u soudu i nadále přednáší, vede diplomové práce a působí i v doktorském studiu. Pro fakultu a její studenty zprostředkovala řadu návštěv a stáží v Lucembursku. Je dlouholetou reprezentantkou oboru obchodního práva ve vědecké radě fakulty.

Stanislava Černá se, po počátečním zájmu o obor politické ekonomie, v roce 1986 přihlásila na tehdejší katedru hospodářského, zemědělsko-družstevního a pracovního práva, kde se na základě konkurzu stala odbornou asistentkou v rámci oddělení hospodářského práva. Po habilitaci a obhájení práce s názvem „Právo

podnikatelských seskupení v tuzemské, německé a evropské právní úpravě“ působila od 1. 3. 1999 na této katedře (od 90. let zaměřené na obchodní právo) jako docentka. Na základě jmenovacího řízení byla na návrh vědecké rady Univerzity Karlovy v Praze prezidentem republiky jmenována s účinností od 20. 5. 2008 profesorkou pro obor obchodní právo. Od roku 2005 až do současnosti působí i v odpovědné funkci vedoucí katedry obchodního práva. Obor garantuje jak v magisterském, tak i doktorském studiu a do současnosti jej reprezentuje i jako členka vědecké rady fakulty a také ve vědecké radě univerzity. Byla také hlavní řešitelkou pro obor obchodní právo u dosavadních vědeckých záměrů, respektive vědeckých projektů Prvok a Progres řešených na naší fakultě.

Kromě připomenutí dosavadní učitelské a vědecké dráhy spojené s pražskou právnickou fakultou bych rád řekl o jubilantkách i několik osobních slov. S oběma jsem se poprvé na fakultě setkal jako student v druhé polovině 80. let a u profesorky Pelikánové jsem skládal zkoušku z hospodářského práva (a mohu potvrdit, že jde o náročného, avšak spravedlivého zkoušejícího). S oběma profesorkami jsem poté spolupracoval i za svého působení jako proděkana a v současné době děkana fakulty. Vždy jsem si na nich cenil jejich vztahu k fakultě, na které, jak již bylo naznačeno, prožily velkou část svého profesního života a pro kterou toho mnoho udělaly. Je jen málo oborů, které by byly reprezentovány hned dvojicí profesorek, jež dokázaly skloubit jistě těžší výchozí pozici ženy – matky s vysokými nároky učitelské a vědecké vysokoškolské profese, v níž dosáhly řady úspěchů. Jsou tak jistě vzorem i pro další generaci žen v akademické sféře.

Rád bych jim za vše touto cestou poděkoval a zároveň jim popřál do dalších let zdraví a mnoho úspěchů v osobním i profesním životě.

Jan Kuklík

O JUBILANTCE IRENĚ PELIKÁNOVÉ

Prof. JUDr. Irena Pelikánová, DrSc., se narodila 25. 6. 1949 v Praze. Právnickou fakultu Univerzity Karlovy ukončuje v roce 1972 a roku 1973 tamtéž nastupuje na katedru hospodářského práva jako interní aspirantka (kandidátskou práci obhajuje v roce 1977). Poměry před rokem 1989 její publikační činnosti a kariérnímu postupu příliš nepřejí, o to strmější je její vzestup po sametové revoluci. Hned v roce 1990 získává docenturu za svou práci na téma „Hospodářskoprávní skutečnosti“ a v roce 1993, v pouhých 44 letech, i profesuru a titul doktorky věd. Svou vědeckou i pedagogickou činností se zaslouhuje o rozvoj znovu založeného oboru obchodního práva. Velmi silně a v té době ojediněle využívá poznatků práva srovnávacího, jehož pěstování a rozvoji se intenzivně věnuje. Napomáhají k tomu pravidelná souběžná pedagogická působení na francouzských univerzitách zejména v Toulouse a později i v Poitiers a na univerzitě Paříž II Assas.

Ve své publikační a pedagogické práci prof. Pelikánová vedle hledisek komparativních obnovuje také tradici zájmu o závěry odborné literatury a judikatury z doby před rokem 1950. Vede autorský kolektiv první ucelené učebnice obchodního práva po období nesvobody a zejména připravuje svůj první *opus magnum* – pětidílný komentář k obchodnímu zákoníku. Obě díla dokládají pozoruhodnou šíři jejího odborného záběru: od základních pojmů obchodního práva (podnikání, podnikatel, obchodní firma, prokura) přes obchodní společnosti a družstva či obchodní závazkové vztahy až k právu soutěžnímu nebo průmyslového vlastnictví. Všechna odvětví prof. Pelikánová postihuje s patřičnou pečlivostí a hloubkou. To vše na pozadí dokonalé průpravy z oblasti čisté teorie právní, ale také právní filozofie, sociologie či ekonomie. Své studenty coby nezbytnou součást odborné přípravy odkazuje na díla Kantova, stejně jako von Hayekova. Nároky, které na ně klade, odpovídají vysokému standardu vlastnímu. U zkoušek z obchodního práva je postřachem. Jejich občasný výsledek vystihuje její prohlášení z roku 2000: „Šest jsem vyhodila, ostatní utekli.“ Výmluvný je i upřímně myšlený vlídný pokus o záchranu zkoušeného z téže doby: „Nevíte, jak otázku upravuje obchodní zákoník? Tak mi alespoň řekněte, jak ji řeší ve Švýcarsku.“

V roce 1999 se prof. Pelikánová ujímá funkce členky prezidia Komise pro cenné papíry, nového ústředního orgánu státní správy pro dohled nad kapitálovým trhem. Jeho stěžejní úkol zní kultivovat tehdy jen nedostatečně regulované poměry, které na tomto trhu převládly v počátcích jeho existence, a reagovat na četná systémová selhání zvláště v oblasti kolektivního investování a obchodování s cennými papíry, jež tento stav umožnil. Ve funkci působí do roku 2002. Její zásluhou se daří budovat úřad, který získává respekt, autoritu i uznání v tuzemsku i v zahraničí kvalitou svých odborných stanovisek, metodik a odpovědí na dotazy, ale i na tehdejší dobu

nezvykle vysokou úrovní právní argumentace odůvodnění svých správních rozhodnutí. Základy tuzemského práva kapitálového trhu i jeho reálné aplikace tak pokládá právě Komise pro cenné papíry za působení prof. Pelikánové. Její osobnost, ale i prostředí a atmosféra, které na Komisi vytváří, přitahuje mladé talentované právnický. Prof. Pelikánová je náročná a nekompromisní při jejich výběru, na druhé straně ale neváhá pověřit i čerstvé absolventy řízením celých oddělení či odborů. Pod jejím přísným, vždy ale laskavým a kolegiálním vedením se z mnohých stávají špičkoví profesionálové, kteří dnes zastávají vrcholné pozice ve státní správě i v jiných sférách. Ve své práci dodnes využívají, čemu se od ní naučili na Komisi, a tento odkaz předávají svým kolegům a podřízeným.

Významnou část svého profesního působení zasvěcuje prof. Pelikánová tvorbě právních předpisů. Spolupřispívá ke vzniku návrhu velké harmonizační novely obchodního zákoníku, která nabyla účinnosti na počátku roku 2001. V letech 1998 až 2004 působí jako členka Legislativní rady vlády ČR. Z pozice členky prezidia Komise pro cenné papíry zasahuje do vývoje práva kapitálového trhu. Významně a intenzivně se zapojuje do bouřlivých diskusí o potřebě, koncepci a konkrétní podobě nového civilního práva. Mottem její legislativní práce je vždy pokorná snaha po minimalizaci národních experimentů a provincialismu, a naopak maximální recepce úpravy unijní a vedle toho vybraného národního vzoru, osvědčeného desetiletími praxe a judikatury. Díky své pečlivé komparativní práci zvláště v devadesátých letech dobře zná jak právo evropské, tak další potenciální zdroje takové recepce. Třebaže odborně vždy tíhne k úpravě francouzské, dospívá k přesvědčení, že optimální vzor pro české právo představuje právo německé. Trpělivě znovu a znovu poukazuje na vážné mezery ve slučitelnosti našich předpisů s unijním *acquis*, ale i na četné nedostatky věcných řešení vytvořených u nás na zelené louce bez ohledu na zkušenosti zahraniční, která v nastíněném srovnání neobstojí, a nastavuje tím nepříjemné zrcadlo mnohdy ledabylé práci našich legislativců.

V roce 2004 se otevírá dosud poslední výrazná kapitola v odborném a profesním životě prof. Pelikánové: je jmenována soudkyní Soudu prvního stupně (později Tribunálu) Evropské unie, kde působí dlouhých patnáct let. V Lucemburku si díky své erudici, schopnostem a pracovnímu nasazení, ale i kolegiálním přístupem a schopností naslouchat odlišným názorům okamžitě získává respekt a důvěru svých kolegů. Již v roce 2007 ji ostatní soudci volí předsedkyní jednoho ze senátů Soudu prvního stupně; celkem tuto funkci zastává tři tříletá funkční období, naposledy stojí v čele prvního senátu v letech 2016 až 2019. Její osobnost se ovšem projevuje i mimo jednací síň a kancelář: díky své otevřenosti a zájmu o druhé si získává sympatie mnoha „prostých“ zaměstnanců Evropského soudního dvora, a to nejenom z řad pravidelných návštěvníků plaveckého bazénu na Kirchbergu, kde zanechává výraznou stopu její disciplína, vytrvalost i dosahované časy.

Jako soudkyně zpravodajka se prof. Pelikánová velmi úspěšně a efektivně věnuje nejenom „tradičním“ sporům před evropskými soudy, jako jsou žaloby v oblasti hospodářské soutěže, průmyslového vlastnictví a služebních záležitostí zaměstnanců Evropské unie, ale též novým oblastem s lakunární právní úpravou,

v nichž neexistuje starší judikatura a které zároveň kladou širokou škálu složitých otázek. V této souvislosti je namístě zmínit zejména spory související s omezujícími opatřeními přijímanými Evropskou unií v rámci společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Rozhodování ve věcech iránského jaderného programu, kterému se prof. Pelikánová intenzivně věnuje od roku 2008, je novátorské prakticky ve všech směrech, ať už jde o přípustnost žalob, rozsah procesních práv omezovaných osob, hmotněprávní výklad jednotlivých kritérií, nárok na odškodnění v případě zrušení opatření nebo právní účinky takového zrušení. Rozhodnutí jejího senátu jsou přitom mimořádně kvalitní. Svědčí o tom jednak skutečnost, že jsou-li napadena opravným prostředkem, Soudní dvůr je pravidelně potvrzuje, jednak fakt, že jsou pravidelně citována jakožto ustálená základní judikatura pro danou oblast. V Lucemburku prof. Pelikánová zároveň pracuje na svém druhém vrcholném díle, pětidílném výkladu obchodního práva.

Profesorka Pelikánová je díky svému talentu, erudici, daru jazyka a neobyčejné pili nejen nezpochybnitelnou autoritou našeho obchodního práva, ale zároveň i jedním z mála českých právníků, který dosáhl významu a uznání vpravdě celoevropského. Zosobňuje Jheringovu myšlenku boje o právo. Žije (především, ale nejenom obchodním) právem, zápasy o ně tak svádí při každé příležitosti, z upřímného přesvědčení, že je to její povinnost, s osobní vervou a angažovaností, zdrcující otevřeností i emocionálním nasazením. Grand dame i enfant terrible české komercialistiky, povzdechli by aktéři těch jejích soubojů, které prosluly jako zvláště lité. Žádný však není zbytečný. Kdyby jen pro boj sám, pro důkaz o potřebě jej vést, ale i jako vzor pro další generace (nejen) právníků.